

**De la Vest la Est: Răspândirea populismului și mișcărilor extremiste.
Consecințele sale pentru Uniunea Europeană în contextul războiului din Ucraina
(From West to East: The spread of populism and extremist movements. Its consequences
for the European Union in the context of the war in Ukraine)**

PLEȘCA & Laura-Maria VASILACHE

Abstract

This article investigates the rise of far-right populist parties in Europe, referring to their impact on the political and social dimensions in both Western and Eastern Europe. It underlines how these parties are challenging the cohesion of the European Union, militating against fundamental EU principles such as integration, multiculturalism and the rule of law. In Western Europe, the emergence of such groups has fuelled Euroscepticism, undermining the EU's effectiveness and overall reputation. Meanwhile, in Eastern Europe, the entrenchment of populist ideologies is causing a democratic backlash, jeopardizing the region's adherence to European democratic norms. This study adopts a comparative perspective to illustrate the different but interconnected repercussions of right-wing populism across the continent. Using a combination of qualitative analysis and theoretical models, the article proposes policy interventions to counter the negative impact of these movements. The findings underline the importance of strengthening EU strategies that promote democratic resilience and regional stability, which are vital for the Union's sustainability in an era marked by rising nationalism and internal divisions. The fact that the tide of right-wing populism is spreading from West to East is and must be a real concern, as well as the impact of the war in Ukraine and the popularity of far-right parties.

Keywords: *populism; far-right parties; Euroscepticism; European Union; Ukraine war*

Introducere

În epoca contemporană, democrația poate fi amenințată din multe perspective fiind pusă la grele încercări din diferite contexte interne și internaționale. Securitatea internă a statelor dar și cea internațională prezintă vulnerabilități atunci când principiile democratice ale unui stat sunt amenințate. Contextul interanțional actual la nivelul Uniunii Europene este unul extrem de tensionat cauzele fiind multiple, de la războiul dintre Rusia și Ucraina, până la probleme interne ale statelor, proteste, valuri de migrații, discursuri antisemite sau xenofobe, atentate terosiste, ascensiunea partidelor populiste etc. Toate aceste situații diverse reprezintă amenințări la adresa democrațiilor statelor ce compun Uniunea Europeană. Atunci când vorbim despre partidele populiste din Europa, acestea au avut o pantă ascendentă în ultimele două decenii și și-au expus constant părerea în legătură cu elita pe care o consideră coruptă și care trebuie schimbată. Partidele populiste au evoluat de-a lungul deceniilor putând fi încadrate atât în stânga cât și în dreapta politică.

În Europa de Vest, ascensiunea partidelor populiste de extremă-dreapta a fost caracterizată de o creștere a naționalismului, a euroscepticismului și a sentimentelor anti-imigrație, adesea asociate cu o respingere a valorilor democratice liberale tradiționale. Aceste partide contestă principiile de bază ale UE (libertatea de circulație, drepturile omului și statul de drept). Aceste partide pledează adesea pentru o mai mare suveranitate națională în detrimentul intereselor colective europene, ceea ce ar putea duce la o fragmentare a Uniunii Europene. Cas Mudde susține că partidele populiste de dreapta sunt conduse de nativism, autoritarism și populism, care contrastează puternic cu mișcărilor, democrația și statul de drept, caracteristici ferme ale UE¹.

¹ Mudde, C., *Populist Radical Right Parties in Europe*, 2007,

Influența partidelor de extremă-dreapta poate duce la paralizia politicilor în cadrul UE, făcând mai greu de obținut un consens între statele membre cu agende divergente. Sofia Vasilopoulou analizează modul în care opoziția variată a acestor partide față de integrarea europeană poate complica și mai mult procesele de elaborare a politicilor².

Ascensiunea acestor partide și politicile lor adesea controversate pot afecta poziția globală a UE ca far al valorilor democratice și liberale. Potrivit lui Betz și Johnson, ideologia nostalgică a acestor partide se adresează alegătorilor dezamăgiți de schimbările socio-economice moderne, ceea ce are un impact asupra legitimității percepute a UE³. Partidele populiste pot face presiuni pentru politici economice protecționiste care intră în conflict cu normele pieței interne a UE și cu politicile economice mai largi, ceea ce poate duce la instabilitate economică.

Când vorbim despre populism, ne referim la o abordare sau la un stil politic care își propune să atragă interesele și preocupările oamenilor obișnuți, adesea prezentându-se ca vocea „oamenilor obișnuți” împotriva unei elite sau a unei administrații percepute. Liderii sau mișcările populiste susțin adesea că reprezintă voința majorității și promet să abordeze nemulțumirile cetățenilor obișnuți, de obicei, prin propunerea de soluții simple la probleme complexe. Astfel, aceștia se plasează lângă cetățenii obișnuți, preocupați de greutatea vieții și care încearcă să găsească acel lider salvator de care au nevoie pentru nevoile lor.

Populiștii utilizează un limbaj simplu pentru a avea acces la o parte semnificativă a populației dar și încărcat emoțional pentru a discuta probleme complexe. Ei oferă soluții clare și adesea nerealiste pentru probleme, promițând rezultate rapide și tangibile⁴. Aceștia emit mesaje anti-europene, pro-ruse, anti-LGBT, anti-sistem și consideră că probleme precum schimbările climatice nu sunt reale etc. Aceste discursuri ating o anumită categorie de electorat care este „obosit” de ceea ce se întâmplă în țara lui și care așteaptă acel lider salvator care să aducă lumină în societate.

Implicațiile apariției partidelor populiste de extremă dreapta din Europa de Est

Deși toate țările din Europa de Est au fost martorele unei creșteri a mișcărilor populiste și naționaliste, contextul și implicațiile pot fi diferite. Astfel, în unele țări din Europa de Est, inclusiv statele candidate la Uniunea Europeană, ascensiunea populismului de dreapta a fost asociată cu un declin al normelor democratice, inclusiv cu presiuni asupra libertății presei, independenței justiției și drepturilor minorităților. Levitsky și Way articulează modul în care regimurile populiste pot eroda instituțiile democratice, amenințând statul de drept în cadrul UE⁵. Țările din Europa de Est, dintre care multe beneficiază în mod semnificativ de finanțarea UE și de piața unică, s-ar putea confrunta cu repercusiuni economice dacă ascensiunea populismului de dreapta în Europa de Vest duce la o UE mai fragmentată și mai puțin cooperantă.

<https://www.pacedifesa.org/public/documents/Cas%20Mudde%20Populist%20Radical%20Right%20Parties%20in%20Europe%20%20202007.pdf>.

² Vasilopoulou, S., *European integration and the radical right: Three patterns of opposition*, 2018,

<https://pure.york.ac.uk/portal/en/publications/european-integration-and-the-radical-right-three-patterns-of-oppo>.

³ Betz, H.-G., & Johnson, C., *Against the current - stemming the tide: The nostalgic ideology of the contemporary radical populist right*, 2004,

<https://digital.library.adelaide.edu.au/dspace/handle/2440/15888>.

⁴ G4media - Cum funcționează populismul și cum poate afecta societățile, 25 iulie 2023

<https://www.g4media.ro/cum-functioneaza-populismul-si-cum-poate-afecta-societatile-un-articol-pe-zi-generat-de-ai.html>. (Accesat 20 August 2024)

⁵ Levitsky, S., & Way, L., *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*, 2010,

https://scholar.harvard.edu/levitsky/files/SL_elections.pdf.

Fiind mai aproape din punct de vedere geografic de frontierele litigioase ale UE (de exemplu, cu Rusia), Europa de Est s-ar putea confrunta cu riscuri sporite de securitate dacă unitatea UE și angajamentul acesteia față de mecanismele de apărare colectivă, cum ar fi cele din cadrul NATO, sunt slăbite de diviziunile interne. Mai ales vorbind despre războiul din Ucraina, la frontiera Uniunii Europene, sau chiar când avem partide la guvernare în statele membre ce-și pot folosi dreptul de veto în orice chestiune de securitate și nu numai, vezi exemplul lui Viktor Orban.

Ascensiunea unor asemenea partide în Europa de Est reflectă adesea tensiuni culturale și istorice mai profunde, care pot exacerba diviziunile sociale și pot împiedica eforturile de integrare atât în interiorul țărilor, cât și în UE. După cum explică Montserrat Guibernau, politizarea migrației este un factor semnificativ în ascensiunea partidelor radicale de dreapta, influențând sentimentul public și politica în Europa de Est⁶.

Statele est-europene care sunt fie membri mai noi ai UE, fie candidați la aderare, ar putea să-și vadă traseele de integrare complicate de o Uniune mai puțin entuziastă în ceea ce privește extinderea sau integrarea, determinată de sentimentele naționaliste din Occident.

Ascensiunea partidelor populiste de extremă-dreapta, atât în Europa de Vest, cât și în Europa de Est, reprezintă o provocare semnificativă pentru viitorul Uniunii Europene. Dacă manifestările pot lua diverse forme, amenințarea globală la adresa unității și stabilității europene rămâne o preocupare comună. Capacitatea UE de a face față acestor provocări, păstrându-și în același timp valorile și obiectivele sale fundamentale, este foarte importantă pentru menținerea relevanței și eficienței sale de promotor al democrației pentru statele din Europa de Est și din Vecinătatea Estică.

În ultimii ani, am asistat la o creștere notabilă a influenței partidelor politice populiste de extremă-dreapta din Europa. În același timp, a avut loc o scădere notabilă a sprijinului pentru partidele de centru-stânga și de stânga. Această schimbare este evidentă nu numai în sentimentul public, ci și în măsurători tangibile, cum ar fi numărul de membri ai partidelor și rezultatele electorale în diferite tipuri de alegeri, de la cele locale la cele europene, precum și în competițiile prezidențiale. Având în vedere aceste evoluții, este firesc să ne întrebăm care sunt implicațiile potențiale pentru viitorul Uniunii Europene (UE), în special în „vechile” sale state membre din Occident.

Când vine vorba despre ascensiunea acestor partide populiste de extremă-dreapta în întreaga Europă, acestea au fost pricepute să profite de dezamăgirea larg răspândită față de politica tradițională, valorificând probleme precum imigrația, identitatea națională și globalizarea economică pentru a obține sprijin. Prezența lor în creștere în parlamentele naționale și în instituțiile UE subliniază influența lor tot mai mare pe scena politică.

Impactul războiului din Ucraina asupra popularității partidelor de extremă dreapta

Analizând literatura pe teme de populismului și partidelor de extremă dreapta, remarcabil este studiul scris de Gilles Ivaldi și Emilia Zankina, cu titlul *Impactul invaziei rusești în Ucraina asupra populismului de dreapta din Europa*⁷. Autorii explorează efectele invaziei rusești din Ucraina asupra peisajului partidelor populiste pan-europene de dreapta radicală. Considerate din

⁶ Guibernau, M., *Migration and the rise of the radical right: Social malaise and the failure of mainstream politics*, 2012, disponibil la <https://esquerraeuropa.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/02/migrationandradicalright.pdf>. (Accesat 19 August 2024)

⁷ Gilles Ivaldi, Emilia Zankina, *The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-Wing Populism in Europe*, 2023, https://www.researchgate.net/publication/369066732_The_Impacts_of_the_Russian_Invasion_of_Ukraine_on_Right-Wing_Populism_in_Europe.

punct de vedere istoric drept simpatizante ale Rusiei și ale regimului lui Vladimir Putin, aceste partide și-au aprofundat legăturile cu Kremlinul în ultimul deceniu. Războiul din Ucraina a reprezentat astfel o provocare semnificativă pentru acestea, testându-le rezistența și forțând o recalibrare strategică ca răspuns la conflictul în desfășurare.

Acest raport investighează modul în care aceste partide s-au adaptat la această nouă realitate și repercusiunile potențiale pe care le-a avut asupra lor. El acordă o atenție deosebită răspunsurilor partidelor populiste de dreapta la război și implicațiilor politice și electorale pentru acestea⁸. Studiul vizează 37 de partide populiste de dreapta radicală din 12 țări din Europa de Vest și din 10 țări din Europa de Est. Inițial, se concentrează pe „partea ofertei”, a politicii populiste radicale de dreapta în contextul conflictului din Ucraina, oferind o analiză cuprinzătoare a pozițiilor acestor partide față de Rusia, NATO și UE înainte de război, precum și a diferitelor narațiuni și retorici pe care le-au folosit pentru a încadra conflictul. În plus, raportul investighează modul în care aceste partide au încercat să valorifice problemele legate de război pentru a obține avantaje electorale, mergând către preocupări socio-economice interne sau invocând narațiuni culturale și istorice, promovând suveranitatea națională și angajându-se în tactici anti-elită împotriva adversarilor lor politici⁹.

Ascensiunea partidelor politice populiste de extremă-dreapta în Europa Centrală și de Est

În Europa Centrală și de Est, ascensiunea partidelor politice populiste de extremă-dreapta a fost izbitoare. Această tendință se extinde în Europa de Nord, în special în Scandinavia, unde aceste partide au câștigat teren semnificativ, intrând chiar în guverne de coaliție în mai multe cazuri. Influența lor a fost în mod notabil absentă în Peninsula Iberică, unde țări precum Spania și Portugalia au rezistat în mare măsură atracției lor.

În cea mai mare parte a Europei continentale, aceste partide au înregistrat câștiguri electorale substanțiale, obținând cel puțin 10% din votul popular în multe zone. Printre excepțiile notabile se numără Belgia și anumite regiuni din Germania și Franța. De remarcat în mod special Polonia și Ungaria, unde partidele populiste de dreapta radicală au preluat puterea¹⁰, contestând normele Uniunii Europene și punând în aplicare politici care ridică probleme în ceea ce privește libertățile civile și principiile democratice. În timp ce academicienii dezbateau dacă Partidul Lege și Justiție din Polonia și Fidesz din Ungaria se încadrează cu adevărat în spectrul dreptei radicale, ambele au capitalizat în mod inconfundabil pe probleme conexe pentru a-și consolida puterea politică¹¹.

În continuare, vom expune prezența, implicațiile și ascensiunea partidelor politice populiste de extremă-dreapta din Europa Centrală și de Est

Polonia

Dacă ne concentrăm asupra Poloniei, se pune întrebarea: de ce Partidul Lege și Justiție rămâne atât de popular? Acest partid populist de dreapta a ajuns pentru prima dată la putere la Varșovia în urmă cu opt ani, obținând 37,5 % din voturi și asigurându-și o majoritate parlamentară.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Lowe, Josh; Matthews, Owen; AM, Matt McAllester, *Why Europe's populist revolt is spreading*, 2016, <https://www.irishexaminer.com/opinion/commentanalysis/arid-20433075.html> (Accesat 20 August 2024)

¹¹ Wodak Ruth, Khosravi NikMajid, Mral Brigitte, *Right-Wing Populism in Europe: Politics and Discourse*, Bloomsbury Academic, London, 2013, <https://www.bloomsbury.com/uk/rightwing-populism-in-europe-9781780932453/>

De atunci, s-a confruntat cu o monitorizare și critici internaționale pentru subminarea normelor și instituțiilor democratice. Politicile sale au vizat independența judiciară, libertățile civile, funcția publică și controlul mass-media. În plus, politicile de migrație ale PiS, în special refuzul de a accepta refugiați relocați – un contrast puternic față de angajamentul guvernului anterior de a primi 7 000 de refugiați – au atras critici considerabile în întreaga Europă.

În ciuda acestui fapt, popularitatea PiS nu a scăzut, ci a crescut în preferințele alegătorilor. Sondajele recente indică faptul că, dacă alegerile ar avea loc astăzi, PiS și-ar putea asigura cu ușurință victoria, un sondaj arătând că partidul ar putea atrage 41% din susținere, cu un avans semnificativ față de cel mai apropiat competitor, Platforma Civică de centru-dreapta, care ar putea obține 18%. Aceasta cu toate că noul guvern al premierului polonez Donald Tusk a depus jurământul de investitură în fața președintelui, ultima etapă a unui transfer de putere care marchează o schimbare uriașă după opt ani de guvernare naționalistă. După ani de dispute între Varșovia și Bruxelles în timpul guvernului precedent, condus de partidul Lege și Justiție (PiS), numirea fostului președinte al Consiliului European, Tusk, a ridicat speranța unor relații mai armonioase cu restul Uniunii Europene¹².

Liderul partidului, Jarosław Kaczyński, a sugerat în mod controversat că migrații ar putea introduce „epidemii” în Europa și ar putea aduce „diverși paraziți și protozoare, care nu afectează organismele lor, dar care ar putea fi periculoase aici”. Acest tip de retorică, care amintește de propaganda antisemită a naziștilor, exemplifică măsurile extreme pe care unii lideri sunt dispuși să le invoce pentru a-și consolida sprijinul, reflectând tendințele mai largi și îngrijorătoare din întreaga Europă, unde mișcările populiste sunt în ascensiune¹³.

În ceea ce privește recentele alegeri europarlamentare, în Polonia Coaliția Civică, au obținut o mare victorie în alegerile pentru Parlamentul European. Coaliția Civică a obținut 36,16% din voturi, în timp ce partidul de opoziție Lege și Justiție (PiS) a obținut 33,9%. Partidul de extremă dreapta Confederația s-a clasat pe locul al treilea, cu un procent de 12,08%.¹⁴

Practic, extrema dreaptă poloneză nu a obținut rezultatul scontat, pentru că ne așteptam cu toții că guvernul condus de fostul președinte al Consiliului European, actualul prim-ministru Donald Tusk să fie sfidat, iar Partidul PiS să obțină mult mai multe sufragii, datorită discursului radical.

Ungaria

La alegerile parlamentare maghiare, care au avut loc la 8 aprilie 2018, rezultatul a fost o victorie a alianței Fidesz-KDNP, care și-a păstrat majoritatea de două treimi, iar Viktor Orbán a rămas prim-ministru. Dar de ce nu analizăm direct ultimele alegeri? Pentru că atunci de fapt și-a consolidat puterea absolută liderul de la Budapesta. Pentru că Orbán și Fidesz și-au făcut campanie în principal pe tema imigrației și a ingerințelor străine, iar alegerile au fost considerate o victorie a populismului de dreapta în Europa¹⁵. Dar dacă este să ne uităm la alegerile mai recente, de pe 3 aprilie 2022, vedem că naționalismul și partidele populiste și de extreme dreapta au cel mai mare

¹² France 24, *Pro-EU Donald Tusk sworn in as Poland's new prime minister*, 13 decembrie 2023, disponibil la <https://www.france24.com/en/europe/20231213-pro-eu-donald-tusk-sworn-in-as-poland-s-new-prime-minister>.

¹³ Lowe, Josh; Matthews, Owen; AM, Matt McAllester, *Why Europe's populist revolt is spreading*, 2016, <https://www.irisht Examiner.com/opinion/commentanalysis/arid-20433075.html> (Accesat 20 August 2024)

¹⁴ Parlamentul European - 2024-2029, *Polonia, rezultate alegeri europarlamentare* <https://results.elections.europa.eu/ro/polonia/>, (Accesat 22 august 2024)

¹⁵ Daily News Hungary, *Cabinetul lui Orbán – organizarea imigrației ilegale*, 24 mai 2018, <https://dailynewshungary.com/ro/orbans-cabinet-organising-illegal-migration-to-be-punished-under-criminal-code/> (Accesat 24 August 2024)

succes la Budapesta. Premierul naționalist al Ungariei, Viktor Orbán, a obținut al patrulea mandat, potrivit rezultatelor alegerilor parlamentare din Ungaria.

Fidesz, partidul lui Viktor Orbán, a obținut 53,1% din voturi, după numărarea a 98% din voturi, arată rezultatele preliminare. Alianța condusă de Péter Márki-Zay, Opoziția Unită, a obținut 35% din voturi. Péter Márki-Zay, candidatul celor șase partide de opoziție, a recunoscut înfrângerea, declarând însă că victoria Fidesz s-a datorat ca urmare a vastei „mașinării de propagandă” a contracandidatului său¹⁶.

Momentul obținerii de către Orbán al celui de-al treilea mandat iese în evidență atunci când vorbim despre o adevărată revoltă populară față de populismul de dreapta. Însă oamenii din Ungaria nu sunt mulțumiți de aceste rezultate. La Budapesta a avut loc a treia demonstrație împotriva guvernului de când acesta a obținut un al treilea mandat și o majoritate de două treimi. Demonstrațiile relevă o profundă nemulțumire față de noul guvern ales al premierului ungar¹⁷. Mii de unguri au ieșit în stradă, cerând demisia premierului Viktor Orbán, la doar câteva zile după ce a fost ales pentru un al treilea mandat consecutiv (atunci au fost cele mai mari proteste anti-guvernamentale ale opoziției).

Protestele, desfășurate la Budapesta și în alte câteva orașe, este puțin probabil să determine guvernul nou ales să schimbe cursul, dar ele reflectă diviziunile profunde din această țară din Europa Centrală, care a fost în fruntea unei devieri regionale de la valorile occidentale liberale. Opoziția politică este în dezordine, societatea civilă este atacată, iar mass-media se află aproape în totalitate sub controlul statului.

Un lucru cu adevărat important este că preluarea constantă a statului maghiar de către Orbán a alarmat mulți membri ai Uniunii Europene, dar blocul nu a reușit să oprească îndepărtarea Ungariei de democrație, în ciuda amenințărilor cu sancțiuni, înghețarea fondurilor din PNRR. Mai ales pentru că el deblochează aceste fonduri prin alte chestiuni, cum ar fi referitor la sprijinul financiar pentru Ucraina, sau votarea pentru deschiderea negocierilor cu Uniunea Europeană pentru Ucraina și Republica Moldova.

Un proiect de raport publicat de Parlamentul European a acuzat Ungaria de subminarea independenței sistemului judiciar, a libertății de exprimare și a drepturilor migranților și ale minorităților. Raportul a recomandat suspendarea drepturilor sale de vot, printre alte sancțiuni. Dar este puțin probabil ca sancțiunile să se concretizeze, deoarece acestea necesită un vot unanim al națiunilor membre. La acea vreme, Ungaria și Polonia, al căror partid de guvernământ a emulat în mod deschis tacticile lui Orbán, au promis să se protejeze reciproc pentru a nu fi sancționate.

La alegerile europarlamentare din 2024, Ungaria a avut o rată de participare de 59,46% iar rezultatele acestora a clasat Fidesz - Alianța Civică Maghiară pe primul loc cu 44,82% iar surpriza mare a fost dată de faptul că partidul Tisza condus de Péter Magyar, cu doar 19 membri, obține 29,60% și reușește să schimbe scena politică maghiară¹⁸.

Faptul că la Budapesta au loc aceste dinamici denotă schimbarea percepției publice maghiare în a da șanse unor alternative la Fidesz, câștigătorul absolut al ultimelor alegeri europarlamentare.

¹⁶ Radio Europa Liberă, *Viktor Orbán spune că UE și Zelenski sunt „adversari”*, după câștigarea celui de-al patrulea mandat, 4 aprilie 2022, <https://romania.europalibera.org/a/alegeri-ungaria-viktor-orban-castigator-volodimir-zelenski-ue-adversari/31784547.html> (Accesat 23 August 2024)

¹⁷ Liberties EU, *Hungary: Thousands Protest in Budapest Against Orbán*, 9 mai 2018, <https://www.liberties.eu/en/stories/hungary-thousands-protest-in-budapest-against-orban-sn-21861/40440> (Accesat 18 August 2024)

¹⁸ Parlamentul European - 2024-2029, *Ungaria, rezultate alegeri europarlamentare* <https://results.elections.europa.eu/ro/ungaria/>, (Accesat 22 august 2024)

Republica Cehă

În Republica Cehă, președinte Milos Zeman, din partea Partidului Drepturilor Civice – un partid populist de stânga și un partid anti-imigrație – a câștigat alegerile prezidențiale din ianuarie 2018. Libertate și Democrație Directă (în cehă: Svoboda a přímá demokracie, SPD) este un partid politic ceh de orientare populistă de dreapta, condus de Tomio Okamura. Cu 20 de mandate în Camera Deputaților, el este adesea descris ca aparținând dreptei sau extremei drepte a spectrului politic. În contextul alegerilor europene din 2024, Libertate și Democrație Directă (SPD) și partidul Trikolora au decis să colaboreze, fie într-o coaliție, fie printr-o „altă formă de cooperare”, cu scopul de a atrage electoratul conservator și patriot. Conform memorandumului semnat de ambele partide, acestea își exprimă intenția comună de a participa împreună la scrutinul programat pentru 2024. În Cehia, alegerile europene au fost programate pentru iunie 2024, urmate de alegerile regionale și ale Senatului ceh în toamnă¹⁹.

O importantă remarcă pentru ceea ce înseamnă o amenințare la adresa securității democrației din Republica Ceha se referă la afirmațiile președintelui Zeman din 2017 care a alimentat neîncrederea și ura față de jurnaliștii critici, spunând în glumă în cadrul unei conferințe de presă că țara sa are prea mulți jurnaliști și că aceștia ar trebui „lichidați”. De asemenea, i-a numit pe jurnaliști drept „gunoaie” și „hiene” iar, ulterior, în cadrul unei alte conferințe de presă, acesta s-a prezentat cu o imitație a unei arme AK-47 pe care scria „na novinaru” – în traducere: „pentru jurnaliști”²⁰.

La alegerile europarlamentare din 2024, rata de participare a Cehiei a fost de 36,45%, sub media UE (51,05%) iar în urma rezultatelor mișcarea populistă de opoziție ANO, condusă de fostul premier Andrej Babis a câștigat alegerile europarlamentare din Cehia cu 26,14% din voturi, urmată de alianța guvernamentală SPOLU cu 22,27%. Alte cinci partide, printre care partidul ultranaționalist SPD (Libertate și democrație directă), au obținut locuri în Parlamentul European (5,73%)²¹.

Prin urmare, din cauza participării joase la aceste alegeri europarlamentare, cehii au nu au demonstrat acel spirit civic pe care l-au arătat de exemplu la alegerile prezidențiale, unde președintele pro-euro-atantic, Petr Pavel a obținut o majoritate covârșitoare. Rezultatul demonstrează că partidul lui Babis încă este un adversar de temut.

Slovacia

În Slovacia, totul a început când partidul Direcția Social-Democrației a câștigat alegerile din 2016 și a format un guvern de coaliție cu Partidul Național Slovac, naționalistul Partid Național Slovac, partidul interetnic Most-Híd și Rețeaua Centristă. Dar, atenție, Partidul Național Slovac are un program bazat pe populism de dreapta și euroscepticism.

Peisajul politic din Slovacia s-a schimbat semnificativ odată cu revenirea la putere, în octombrie 2023, a fostului prim-ministru Robert Fico și a partidului său Smer. Poziția anti-Ucraina a lui Fico, încrederea în sentimentele naționaliste și potențiala aliniere cu Viktor Orbán din Ungaria

¹⁹ Euroactiv, *Czech far-right parties to join forces ahead of EU elections*, 19 iunie 2023, <https://www.euractiv.com/section/politics/news/czech-far-right-parties-to-join-forces-ahead-of-eu-elections/> (Accesat 25 August 2024)

²⁰ Jonathan Day, *Cehia: independența mass-mediei în pericol, cetățenii înclinând tot mai mult spre populism*, 10 iulie 2018, <https://www.liberties.eu/ro/stories/cehia-mass-media-in-pericol/15238> (Accesat 21 August 2024)

²¹ Parlamentul European - 2024-2029, *Cehia, rezultate alegeri europarlamentare* <https://results.elections.europa.eu/ro/cehia/>, accesat la data de 22 august 2024, ora 20:06.

în elaborarea politicilor Uniunii Europene au generat îngrijorări în capitalele statelor membre ale UE cu privire la politica externă a țării²².

În aprilie 2024, Peter Pellegrini, o figură a scenei politice populiste din Slovacia, a obținut președinția, preluând-o de la mai liberala Zuzana Caputova. Obținând 53% din voturi, Pellegrini l-a învins pe Ivan Korčok, cunoscut pentru poziția sa pro-occidentală și pentru trecutul său diplomatic. Parcursul politic al lui Pellegrini este strâns legat de cel al premierului Robert Fico, o relație care reflectă preferința lor reciprocă pentru o abordare mai blândă față de Rusia. Această victorie electorală consolidează puterea lui Fico și a aliaților săi politici, oferindu-le controlul asupra principalelor funcții politice din Slovacia²³.

Trecerea conducerii politice a Slovaciei de la Caputova la Pellegrini semnifică un moment de cotitură în politica externă a țării, în special în ceea ce privește poziția față de Ucraina. Sub administrația Fico, Slovacia, cândva un aliat puternic al Ucrainei în cadrul UE și NATO, s-a retras, oprind furnizarea de echipamente militare către Kiev. Retorica lui Fico a stârnit și mai multe controverse, deoarece solicită încetarea sprijinului militar occidental pentru Ucraina, promovează discuții de pace imediate cu Moscova și îl apără în mod controversat pe Vladimir Putin, avertizând că aderarea Ucrainei la NATO ar putea precipita un conflict global²⁴. Această evoluție reprezintă un moment crucial pentru Slovacia, marcând o transformare semnificativă în relațiile sale internaționale și în peisajul politic intern, fiind un obstacol semnificativ atunci când ai și președinte și premier populiști, de extremă dreapta și pro-ruși, o problemă foarte mare în interiorul Uniunii Europene, care va trebui gestionată, mai ales că Slovacia poate folosi dreptul de veto oricând ar dori.

Potrivit rezultatelor alegerilor europarlamentare din 2024, partidul Slovacia Progresistă a obținut 27,81% cu un număr de șase eurodeputați în Parlamentul European. Smer, partidul populist al premierului Robert Fico, a adunat 24,76% și va avea cinci eurodeputați. Formațiunea de extremă-dreapta Republika, care a adunat 12,53%, clasându-se pe locul al treilea. Prezența la vot a depășit 34,38%, aceasta fiind cea mai mare prezență la vot la alegerile pentru Parlamentul European în Slovacia. În 2019, la vot au mers puțin peste 22% dintre oamenii cu drept de vot²⁵.

Practic putem elucida faptul că partidul premierului Fico nu a obținut voturile la care ne-am fi așteptat, mai ales datorită tentativei de asasinat a premierului, care în loc să îi confere mai multe voturi i-a trezit la realitate pe slovaci care nu își mai doresc un discurs de ură, polarizare în societate, dar nici discursuri populiste.

România

Un peisaj politic mai fracturat este în România, unde tendințele nativiste sunt evidente în mai multe partide și au împiedicat ca vreunul dintre ele să se afirme ca un concurent adevărat la acest capăt al spectrului. Aceasta până partidul AUR a apărut în peisaj, obținând 9% la alegerile parlamentare din decembrie 2020, cu un amestec de combustibil de etno-naționalism și anti-

²² IISS - *Slovakia's populist new government*, noiembrie 2023, <https://www.iiss.org/publications/strategic-comments/2023/slovakias-populist-new-government/>.

²³ BBC - *Peter Pellegrini: Russia-friendly populist elected Slovak president*, 7 aprilie 2024, <https://www.bbc.com/news/world-europe-68754112> (Accesat 17 August 2024)

²⁴ *Ibidem*

²⁵ Parlamentul European - *2024-2029, Slovacia, rezultate alegeri europarlamentare* <https://results.elections.europa.eu/ro/slovakia/> (Accesat 23 august 2024)

globalizare, sprijin pentru ortodoxie și sentimente anti-LGBT, precum și c-o platformă „anti-sistem” construită pe disprețul populist față de clasa politică²⁶.

În 2024, în România, la nivel național putem identifica două formațiuni politice cu tendințe extremiste și populiste: Alianța pentru Unirea Românilor (AUR) și S.O.S. România. Acestea și-au trimis reprezentanți în Parlamentul European la alegerile din 9 iunie.

În urma rezultatelor alegerilor europarlamentare din 2024, procentul cel mai mare a fost câștigat de Alianța electorală PSD-PNL, cu 48,55% dintre voturi respectiv 19 mandate de eurodeputat, urmată de Alianța AUR cu 14,93%, respectiv 6 mandate, Alianța Dreapta Unită (USR - PMP - Forța Dreptei) cu 8,71% (3 mandate), Uniunea Democrată Maghiară din România cu 6,48% dintre voturi (2 mandate), Partidul S.O.S. România cu 5,03% (2 mandate de eurodeputat), Nicolae-Bogdănel Ștefănuță, candidat independent cu 3,08% (un mandat)²⁷. Prezența României la alegerile europarlamentare a fost de 52,42%, procent datorat faptului că alegerile europarlamentare s-au desfășurat în același timp cu cele locale.

Faptul că partide extremiste, de multe ori asociate cu Federația Rusă (vezi exemplu Diana-Iovanovici Șoșoacă pozând cu fostul ambasador al Federației Ruse la București, Valeri Kuzim) au reușit să obțină 6 mandate AUR și 2 mandate S.O.S denotă faptul că discursul conspiraționist și anti-Ucraina a funcționat excelent în spațiul online din România. Discursurile extremiste deja celebre ale acestor candidați în Parlamentul României devin din ce în ce mai vizibile și în Parlamentul României, creându-se o imagine nu prea bună pentru România pe plan internațional.

Bulgaria

Partidul pro-rus de extremă dreapta Vazrazhdane s-a alăturat grupului de extremă dreapta Identitate și Democrație din Parlamentul European, după ce au vizitat Moscova la invitația partidului Rusia Unită al lui Vladimir Putin. În Bulgaria, Vazrazhdane este a treia forță politică din parlamentul național, ceea ce le oferă potențialul de a avea până la patru din totalul de 17 eurodeputați bulgari în Parlamentul European - ceea ce ar ajuta fără îndoială ID, în prezent al șaselea grup ca mărime din Parlamentul UE, cu 59 de membri²⁸. Partidul a fost înființat în august 2014, iar analiștii și presa îl definesc ca prorus, anti-UE, anti-NATO, anti-american. El a lansat discursuri anti-vaccinare COVID-19 și a răspândit retorica antivaccin și anti-LGBT. Volgin, candidat pe listele Partidului Renașterii în prezent, jurnalist de peste 3 decenii, a folosit în nenumărate rânduri radioul ca mijloc de răspândire a mesajelor anti-europene și pro-ruse.

În ceea ce privește alegerile europarlamentare din 2024, Partidul populist de centru-dreapta GERB s-a clasat pe primul loc obținând 23,55 % din voturi, fiind urmat de Mișcarea pentru Drepturi și Libertăți (DPS) cu 14,66% dintre voturi, urmată de coaliția PP-DB cu 14,45% din voturi.²⁹

²⁶ Radio Free Europe - *Surprise 'Gold' Rush Hurts Right-Wing Party Into Thick Of Romanian Politics*, 8 decembrie 2020 <https://www.rferl.org/a/romania-aur-right-wing-party-simion-voter-despair-nationalism/30990719.html> (Accesat 24 August 2024)

²⁷ Parlamentul European - *2024-2029, Romania, rezultate alegeri europarlamentare* <https://results.elections.europa.eu/ro/romania/> (Accesat 23 august 2024)

²⁸ Euractiv - *Bulgarian pro-Putin party announces joining EU far right group after Moscow visit* <https://www.euractiv.com/section/politics/news/bulgarian-pro-putin-party-joins-eu-far-right-group-after-moscow-visit/> (Accesat 22 August 2024)

²⁹ Parlamentul European - *2024-2029, Bulgaria, rezultate alegeri europarlamentare* <https://results.elections.europa.eu/ro/bulgaria/> (Accesat 23 august 2024)

Prin urmare observăm aceeași criză politică la nivel de Parlamentul European ca și la nivel național, unde Sofia anunță noi alegeri parlamentare pe 27 octombrie 2024³⁰, cel de-al șaptelea scrutin de când Bulgaria nu are un guvern stabil.

Ascensiunea partidelor politice populiste de extremă dreapta în vechile state membre UE

În această secțiune, vom analiza reapariția partidelor politice populiste de extremă-dreapta în unele dintre cele mai vechi state membre ale UE, printre care Franța, Germania, Olanda, Belgia și Italia.

Franța

Vom începe cu Franța și partidul său de extremă dreapta – Frontul Național (FN) din Franța. După ce Marine Le Pen a preluat președinția FN de la tatăl său, Jean-Marie Le Pen, FN a cunoscut o renaștere politică. De fapt, FN a avut succes pe trei fronturi: opinia publică, afilierea și alegerile. În ceea ce privește opinia publică, FN și liderul său au reușit să modifice opinia unei părți semnificative a populației franceze față de partid. Sondajele de opinie arată că majoritatea cetățenilor văd FN ca pe un partid ca și celelalte partide. În ceea ce privește numărul de membri, partidul este acum ferm ancorat în peisajul politic francez. Cu o forță de muncă de aproximativ 100 000 de membri de partid dedicați, FN a devenit acum al treilea partid din Franța, primul partid din Franța în Parlamentul European și singurul partid a cărui bază de susținere este în creștere. În ceea ce privește succesul electoral al partidului, ascensiunea politică a FN a fost și mai impresionantă. În 2012, Marine Le Pen a obținut 18% în primul tur al alegerilor prezidențiale, ceea ce a reprezentat o creștere de aproape 8% față de rezultatele obținute de tatăl ei în 2007(10%), iar în alegerile prezidențiale din 2017, împotriva lui Emmanuel Macron, a obținut , este un rezultat impresionant. La alegerile legislative ulterioare, FN a obținut un total de 14% din voturi, față de 4% în 2007, și a obținut 2 locuri în Adunarea Națională³¹.

În ceea ce privește alegerile europarlamentare desfășurate în 2024, Partidul de extremă dreapta Adunarea Națională – Rassemblement National (RN), al lui Marine Le Pen, a câștigat în mod clar alegerile europarlamentare din Franța cu 31,37% din voturi fiind urmat de Coaliția Nevoie de Europa (Coalition Besoin d'Europe) cu 14,60% din voturi³².

Această chestiune a declanșat o adevărată criză politică la Paris, unde președintele Emmanuelle Macron a fost nevoit să declanșeze și alegeri parlamentare anticipate, unde rezultatul acestor alegeri a generat o victorie a stângii politice și un parlament fără majoritate, forțele politice fiind fiind nevoite să se coalizeze, având interese diametral opuse³³.

Germania

De la începutul anului 2024, sute de mii de oameni au protestat în orașele din Germania împotriva Alternativei pentru Germania (AfD), un partid naționalist de extremă dreapta relativ

³⁰ Radio Europa Liberă România - *Bulgaria are un guvern interimar. Alegeri parlamentare, pe 27 octombrie, 26 august 2024* <https://romania.europalibera.org/a/bulgaria-primeste-un-guvern-interimar-al-saptelea-in-3-ani-alegeri-pe-27-octombrie/33093095.html> (Accesat 27 August 2024)

³¹ Aurelia Petru-Bălan, *Campania prezidențială din Franța – 2012. Între valorile gaulliste și tradiția stângii franceze*, Revista „Sfera Politicii” nr. 170 https://revistasferapoliticii.ro/sfera/170/art05-Peru_Balan.php.

³² Parlamentul European - 2024-2029, *Franta, rezultate alegeri europarlamentare* <https://results.elections.europa.eu/ro/franta/>, (Accesat 23 august 2024)

³³ Radio Europa Liberă România – *Victorie a stângii. Alegeri în Franța, 8 iulie 2024* <https://romania.europalibera.org/a/victorie-a-stangii-alegeri-franta/33025922.html> (Accesta 23 august 2024)

nou. Acest val de proteste a fost declanșat de pozițiile politice extreme ale AfD și de poziția sa semnificativă în sondaje, unde în prezent ocupă locul al doilea pentru viitoarele alegeri federale programate pentru 26 octombrie 2025 sau înainte.

În ciuda faptului că nu a câștigat niciun loc la primele alegeri federale din 2013, popularitatea AfD a crescut. Din 2017 până în 2021, a ocupat aproximativ 13% din locurile parlamentare, devenind al treilea partid ca mărime din parlament. Din 2021, a menținut aproximativ 11% din locuri. Această influență din ce în ce mai mare este ceea ce i-a determinat pe mulți germani să ia poziție împotriva a ceea ce ei consideră o forță politică mică, extremistă³⁴.

În urma alegerilor europarlamentare din 2024, Conservatorii (CDU) s-au clasat pe primul loc, cu 30%, în timp ce AfD a ocupat locul al doilea cu 15,90%, în creștere de la 11% acum cinci ani³⁵. Aceste rezultate fiind favorabile pentru extremiștii eurosceptici și euroscepticismului în general care ia avânt destul de rapid în Germania, provocând daune partidelor tradiționale CDU și Partidul Social Democrat din Germania (SPD) pe care îl conduce actualul cancelar Olaf Scholz.

Belgia

În Belgia, Vlaams Belang - cunoscut și sub numele de Partidul Interesului Flamand - poate recâștiga un oarecare avânt în alegerile locale în perspectiva alegerilor generale din 2019.

Alegerile urmează să aibă loc în iunie 2024. Potrivit sondajului POLITICO, partidul de extremă dreapta Vlaams Belang – care vrea să transforme Flandra într-un stat separatist complet independent – este acum cea mai mare forță politică din țară.³⁶

Tom Van Grieken, care a devenit președinte al partidului său când avea doar 28 de ani și care a fost cheia succesului său recent, a fost ferm în privința planurilor sale de independență dacă va câștiga. „Credem că a fi parte din Belgia este ca o căsătorie forțată”, a declarat Van Grieken³⁷.

În cadrul ultimelor alegeri europarlamentare din 2024, pe primul loc s-a clasat partidul Vlaams Belang care a obținut 14,50 % din voturi, urmat de Noua Alianță Flamandă (Nieuw-Vlaamse Alliantie) care a obținut 13,97 % și Mișcarea de Reformă (Mouvement Réformateur) cu 12,62 %³⁸.

Și în cazul Belgiei, rezultatele alegerilor europarlamentare au generat o criză politică de proporții și anume premierul țării, Alexander De Croo a demisionat³⁹ după eșecul la europarlamentare. Aceasta ne arată încă o dată că nu trebuie să subestimăm rezultatul alegerilor europarlamentare, atât de importante pentru viitorul construcției Uniunii Europene și chiar pentru guvernele naționale, fiind într-o interdependență politică demonstrată de atâtea ori.

Italia

În Italia, Liga Nordului s-a luptat pentru relevanță națională în umbra Mișcării Cinci Stele, dar a strălucit la alegerile parlamentare din Italia, liderul între partidele individuale a fost partidul

³⁴ The Conversation - *A far-right political group is gaining popularity in Germany – but so, too, are protests against it* <https://theconversation.com/a-far-right-political-group-is-gaining-popularity-in-germany-but-so-too-are-protests-against-it-223151>

³⁵ Parlamentul European - 2024-2029, *Germania, rezultate alegeri europarlamentare* <https://results.elections.europa.eu/ro/germania/>, (Accesat 23 august 2024)

³⁶ Politico - *Why Belgium may be about to break up* <https://www.politico.eu/article/belgium-break-up-flanders-wallonia-tom-van-grieken-vlaams-belang-far-right/> (Accesat 24 August 2024)

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Parlamentul European - 2024-2029, *Belgia, rezultate alegeri europarlamentare* <https://results.elections.europa.eu/ro/belgia/> (Accesat 23 august 2024)

³⁹ Adevărul - *Belgia riscă să intre în criză politică, 10 iunie 2024* <https://adevarul.ro/stiri-externe/europa/rezultate-alegeri-europarlamentare-2024-belegia-2367474.html> (Accesat 24 august 2024)

socio-politic anti-sistem - Mișcarea Cinci Stele. Aproximativ 33% dintre alegători au votat pentru acest partid. De un an de zile, instituțiile europene așteptau cu suspans alegerile italiene de la sfârșitul ciclului celor trei mari țări, pentru că sunt cele mai riscante pentru Uniune. În Franța, sistemul electoral cu două tururi de scrutin a lăsat puține șanse Frontului Național al lui Marine Le Pen. În Germania, alternativa dintre Merkel și Schulz a fost foarte liniștitoare. În Italia, în schimb, partidele naționaliste au avut posibilitatea victoriei și au profitat de ele, confirmând o tendință continuă din 1994 încoace: la noi, cei care sunt la guvernare pierd alegerile. Rezultatele alegerilor nu au clarificat perspectivele de guvernare, dar au marcat un succes pentru forțele antisistem, precum Mișcarea 5 Stele și Partidul Liga Nordului⁴⁰.

Depășirea Lega de Forza Italia este poate cel mai îngrijorător dat, deoarece îi conferă lui Matteo Salvini conducerea centrului-dreapta, probabil pentru o lungă perioadă de timp, și îi poate radicaliza pozițiile în sens antieuropean. Liga i-a ales pe Bagnai și Borghi, susținătorii ieșirii din moneda unică, care se află în programul electoral al Ligii, dar nu și în programul coaliției. Precaritate economică și temeri identitare. Aceștia sunt factorii care stau la baza succesului Mișcării Cinci Stele și al Lega. În acest sens, Italia, la o scară mai largă, nu este un caz izolat în comparație cu alte țări europene.

Aproape peste tot în Occident, îngrijorările produse de procesele de transformare economică și socială din ultimii ani au alimentat succesul partidelor anti-sistem. În alte țări, însă, acestea au fost menținute la marginea guvernului (de exemplu, în Olanda sau Germania) sau integrate în coaliții mai moderate cu partidele tradiționale (ca în Austria). Unicitatea Italiei constă în faptul că aceste strategii nu par a fi tactici care funcționează.

Pe măsură ce Roma continuă să ajute Kievul, inclusiv prin ajutor militar, discuțiile interne au oferit părților italiene șansa de a-și exprima poziția în această chestiune. Majoritatea guvernantă a prezentat un front unit (deși doi parteneri au aerisit disputele obișnuite), în timp ce opoziția era divizată.

În timp ce discursurile partidelor majorității guvernamentale au susținut toate linia guvernului cu privire la Ucraina – sprijin total, inclusiv trimiterea de arme – doi parlamentari s-au străduit să-și evidențieze pozițiile, reflectând tendința partidelor lor de a se îndepărta (deși până acum doar verbal) când vine vorba de război. Este vorba desigur despre Partidul Ligii și Forza Italia⁴¹.

De exemplu, sancțiunile occidentale împotriva Rusiei nu funcționează și dăunează de fapt Italiei, potrivit lui Matteo Salvini, liderul partidului de extremă dreaptă a Italiei, Liga, sugerând țărilor aliate să-și reconsidere abordarea, ceea ce înseamnă, de fapt o altă politică decât cea a prim-ministrei Meloni⁴².

În urma alegerilor europarlamentare din 2024, Fratelli d'Italia, formațiunea premierului Giorgia Meloni, a obținut cele mai multe voturi la alegerile pentru Parlamentul European, respectiv 28,75 % din totalul acestora. Urmează Partidul Democrat, de centru-stânga, cu 24,11 % din voturi,

⁴⁰ Huffington Post - *Nessuno ha la maggioranza. Boom 5 Stelle: primo partito al 33%. Salvini supera Berlusconi, crollo Pd al 18, 5 martie 2018*
<https://www.huffingtonpost.it/politica/2018/03/05/news/nessuno-ha-la-maggioranza-boom-5-stelle-primo-partito-al-33-salvini-supera-berlusconi-crollo-pd-al-18-5351314/>

⁴¹ Decode 39 - *Discussing Ukraine: Salvini's League nods to Xi and Putin, 21 martie 2023*
<https://decode39.com/6203/discussing-ukraine-salvini-league-xi-putin/> (Accesat 23 August 2024)

⁴² Politico - *Italy's Salvini says West should rethink sanctions for Russia, 4 septembrie 2022*
<https://www.politico.eu/article/italys-salvini-says-west-should-rethink-sanctions-for-russia/> (Accesat 24 august 2024)

mișcarea antisistem Movimento Cinque Stelle, cu 9,98 %, Forza Italia, cu 9,58 % și Liga, de extrema dreapta, a vicepremierului Matteo Salvini, cu 8,97% din voturi⁴³.

Acest fapt a dus la consolidarea partidelor conservatoare și care se îndreaptă spre extrema dreaptă din Italia, fapt care consolidează focarul extremismului politic de la Roma, care este atât de omniprezent atât la nivel național, cât și prin consolidarea partidelor europene, Giorgia Meloni conducând partidul european Europeanii Conservatori și reformiști, aceasta fiind eurosceptică, dar surprinzător pro ajutor Ucraina.

Concluzii

Popularitatea în ascensiune a politicianilor radicali și/sau anti-occidentali nu este un fenomen izolat ci vine pe fondul ascensiunii acestui curent în întreaga Europă, dar și în Statele Unite. Există numeroase partide și de discursuri politice, de factură radicală sau extremistă prin intermediul cărora liderii lor anunță soluții simple pentru probleme sociale foarte complicate precum migrația, șomajul sau securitatea națională. Sunt partide suveraniste, adică vor ca deciziile țării lor să nu țină cont de interesele altora sau să surclaseze deciziile Uniunii Europene. De asemenea aceste partide sunt de părere că Bruxelles-ul are puteri prea mari, nu mai respectă suveranitatea statelor membre. Indiferent de diferențe, vectorii de imagine/ liderii acestor partide critică guvernele actuale, se pronunță, de regulă, împotriva corectitudinii politice, și foarte important, oferă electoratului „țapi ispășitori”/ vinovați de serviciu pentru fiecare problemă a societății și pentru toate la un loc⁴⁴.

Spectrul care bântuie centrul stânga a Europei are un nume: Pasokificare. Pasokificarea este declinul partidelor politice social-democrate de centru-stânga din Europa și din alte țări occidentale în anii 2010, adesea însoțit de ascensiunea alternativelor populiste naționaliste, de stânga și de dreapta⁴⁵. În 2009, odată marele partid social-democrat al Greciei a câștigat 43,9% din voturile naționale. Abia șase ani mai târziu, ar putea reuși doar 6,3%. Atomizată în Franța, aproape distrusă în Țările de Jos, umilită în Germania, centrul stânga principal al Europei este în plină retragere. Sunt multe motive: politicile de „A treia cale” de îmbrățișare a pieței ale unor lideri precum Tony Blair și Gerhard Schröder au funcționat bine în anii de boom de la începutul secolului, dar par să ofere puțin alegătorilor vulnerabili de centru-stânga de astăzi. Consecințele de la prăbușirea financiară din 2008 – șomaj ridicat, standarde de trai mai scăzute, reduceri continue ale cheltuielilor publice – s-au combinat cu tendințele pe termen lung (globalizare, automatizare, imigrație, schimbarea identităților de clasă, scăderea apartenenței la sindicate) pentru a măcina electoratului de centru-stânga. Adresându-se în mod deschis acestor temeri, partidele populiste de extremă dreaptă au atras voturile multora dintre cei care au susținut în mod tradițional centrul stânga. Ascensiunea unei noi extreme stângi anticapitaliste, anti-globalizare și anti-establishment s-a dovedit la fel de dăunătoare.

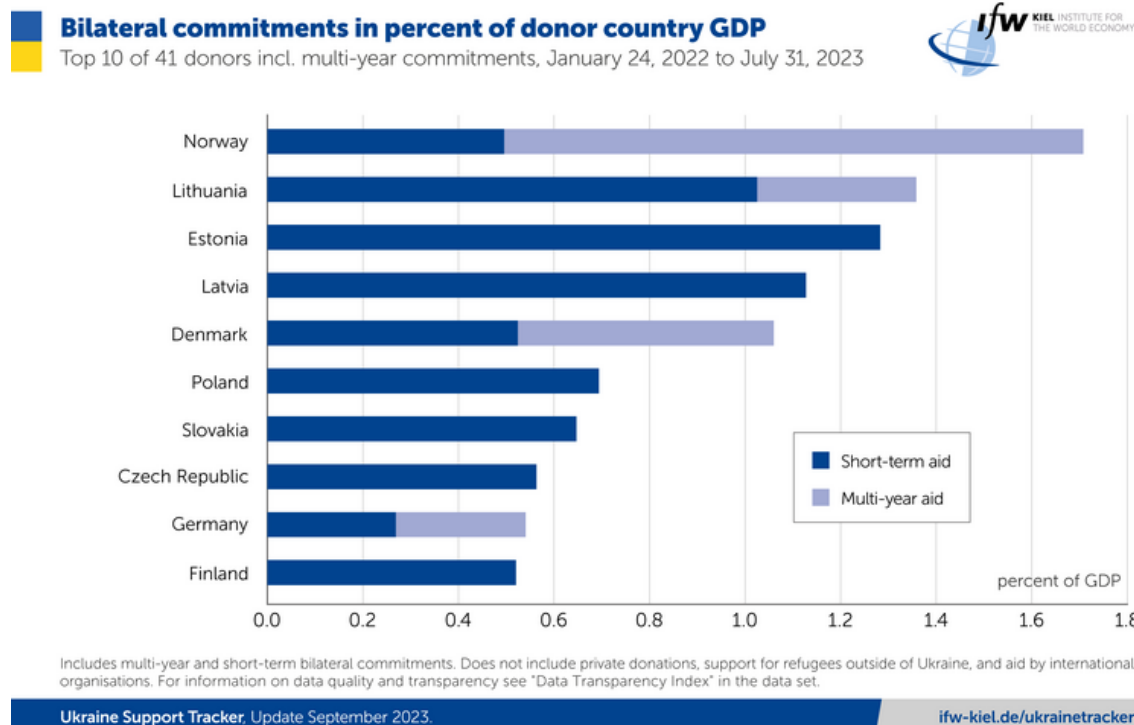
Acum vedem cum partidele de extremă dreapta cresc dramatic în sondaje, pe fundalul a evenimente nefericite precum crizele financiare, pandemia de COVID-19 și desigur cel mai mult războiul din Ucraina. De teama de a nu fi „trași în război”, europenii sunt reticenti la sprijinul pentru Ucraina. Aceasta o arată și graficul de mai jos. Unele țări europene, desigur au o legătură

⁴³ Parlamentul European - 2024-2029, *Italia, rezultate alegeri europarlamentare* <https://results.elections.europa.eu/ro/italia/>, (Accesat 23 august 2024).

⁴⁴ Radio Europa Liberă - *România & partidele ei radicale. Ziariști, avocați, profesori, teologi - candidați pentru Bruxelles. Ce se întâmplă în Ungaria și Bulgaria, 3 iunie 2024* <https://romania.europalibera.org/a/aur-parlament-european/32970598.html> (Accesat 24 August 2024).

⁴⁵ University of Nevada - *PASOKification: Fall of the European Center Left or a Transformation of the System* <https://digitalscholarship.unlv.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1006&context=governance-unlv>.

mai apropiată, prin granița cu Ucraina în primul rând, cum ar fi Polonia, iar altele au o istorie de colaborare economică cu statul agresor, Rusia, cum ar fi Germania.

Sursă: Kiel Institute for the world economy⁴⁶

Stânga europeană moderată care a jucat un rol atât de fundamental în reconstruirea democrației postbelice a Europei de Vest nu a murit încă. Dar dacă nu poate oferi din nou alegătorilor soluții credibile la problemele lor actuale, ar putea fi în declin terminal. Nu au reușit să se reinventeze nici măcar odată cu războiul din Ucraina, nici pe departe. Potrivit Institutului Tony Blair, populismul este departe de a fi în scădere, fiind probabil mai multe câștiguri electorale. Restricțiile privind migrația și accesul la asistență socială ar putea fi replicate în altă parte, se arată în raport, pe măsură ce politica europeană se îndreaptă către mai mult naționalism și protecționism.

În timp ce un astfel de scenariu este descris ca un potențial „nouă normalitate”, imaginea din Europa de Est sugerează că „rămîne posibil și un viitor cu siguranță mai întunecat”. În Ungaria și Polonia, populii sunt acuzați că au „distrus” instituțiile democratice. Raportul găsește semne îngrijorătoare că populații de dreapta din alte părți ale Europei au început să imite „retorica autoritară” a omologilor lor est-europeni, cu atacuri asupra parlamentelor, presei și justiției.

Dacă „efectele corozive ale populismului” se limitează la noile democrații din părți ale Europei Centrale și de Est, studiul concluzionează că decalajul dintre Est și Vest va continua să crească. Cu toate acestea, avertizează că țările din Europa de Vest și de Nord – inclusiv Germania

⁴⁶ Kiel Institute for the world economy - *Ukraine Support Tracker: Europe clearly overtakes US, with total commitments now twice as large*, 7 septembrie 2024 <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/ukraine-support-tracker-europe-clearly-overtakes-us-with-total-commitments-now-twice-as-large/> (Accesat 23 August 2024).

și Suedia – nu sunt imune la un potențial „proces de deconsolidare democratică”, dacă va continua ascensiunea populistă⁴⁷.

Oricare ar fi cazul declinului centrului-stânga în cele patru țări este rezultatul unor noi probleme care devin relevante sau al declinului politicii de clasă și al problemelor interne ale partidelor înseși. Lucrurile se pot schimba dacă părțile pot depăși aceste probleme și pot face un efort mai bun pentru a aborda preocupările bazelor lor tradiționale ultimele câteva decenii. Cu toate acestea, alegerea de a îmbrățișa o viziune mai post-materialistă ar putea îndepărta partidul de clasa muncitoare. Alternativ, partidele pot reveni la o abordare mai tradițională, materialistă, pierzându-și susținătorii progresiști⁴⁸.

În concluzie, din observațiile noastre, partidele de stânga pierd alegători în fața partidelor naționaliste și eurosceptice. Această tendință este îngrijorătoare pentru viitorul Uniunii Europene. Popularitatea tot mai mare a populismului în Europa reprezintă o amenințare semnificativă la adresa democrației. O „centură populistă” fără precedent se întinde acum pe o regiune mare și importantă din punct de vedere strategic din Europa Centrală și de Est, care se întinde de la Marea Baltică până la Marea Egee. Acest fenomen este un motiv de îngrijorare. Populismul se află acum în Europa la cotele cele mai înalte înregistrate vreodată, din anii '30. Nivelul mediu al votului populist din statele membre ale UE se ridică în prezent la 24%, în creștere față de 8,5%, în 2000. Populiștii de dreapta sunt membri în multe guverne europene, în timp ce, în alte state membre, ei au o influență asupra agendei politice, în calitate de membri ai opoziției, forțând partidele moderate să adopte politici extremiste. În acest context, euroscepticismul este adesea rezultatul direct al resentimentelor populiste⁴⁹. Ascensiunea acestui curent continuă să ia având și să fie extrem de actual mai ales în contextul rezultatelor ultimelor alegeri europarlamentare în cadrul cărora extremismul de dreapta și euroscepticismul își face loc în tot mai multe state europene.

Rezultatele ultimelor alegeri europarlamentare din iunie 2024 au arătat clar că partidele de extremă dreapta încă pot provoca daune partidelor tradiționale. Au făcut asta în zeci de state membre ale Uniunii Europene, unul dintre cele mai sonore cazuri fiind – din cauza unor rezultate mult peste așteptări ale partidelor extremiste – cel din Franța, unde au fost declanșate alegeri parlamentare anticipate, fapt care a semănat o adevărată criză politică la Paris. Cu siguranță acest trend al asensiunii al partidelor de extremă dreapta, eurosceptice și populiste face subiectul unor studii științifice și devine un subiect din ce în ce mai cercetat de academicieni. Cu siguranță vom dezvolta această tematică atât de ofertantă la nivel european pentru a demonstra cauzele și provocările pe care le aduce ascensiunea partidei extremiste în Europa.

Bibliografie

Lucrări și articole de specialitate

BETZ, H.-G., & Johnson,., *Against the current—stemming the tide: The nostalgic ideology of the contemporary radical populist right*, 2004.

COSTIȚĂ, George, *Viktor Orbán spune că UE și Zelenski sunt „adversari”, după câștigarea celui de-al patrulea mandat*, Europa Liberă. România, aprilie, 2022.

⁴⁷ Sharpe, Matthew, *The long game of the European New Right*, 23 martie 2017 <https://theconversation.com/the-long-game-of-the-european-new-right-75078> (Accesat 24 August 2024)

⁴⁸ University of Nevada - *PASOKification: Fall of the European Center Left or a Transformation of the System* <https://digitalscholarship.unlv.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1006&context=governance-unlv>

⁴⁹ EESC - *Lupta împotriva populismului*, <https://www.eesc.europa.eu/ro/news-media/press-releases/lupta-impotriva-populismului-este-lupta-noastra-tuturor-afirma-grupul-diversitate-europa-din-cadrul-cese> (Accesat 25 August 2024)

DESPA, Oana, *România & partidele ei radicale. Ziariști, avocați, profesori, teologi - candidați pentru Bruxelles. Ce se întâmplă în Ungaria și Bulgaria, Europa Liberă*. România, Iunie, 2024.

IVALDI, Gilles & Emilia Zankina - *The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-Wing Populism in Europe*.

COX, Jacob S., *PASOKification: Fall of the European Center Left or a Transformation of the System*, Governance: The Political Science Journal at UNLV, Volumul 6, articol 5, 2019.

DAY, Jonathan, *Cehia: independența mass-mediei în pericol, cetățenii înclinând tot mai mult spre populism*, Liberties, Iulie, 2018.

LEVITSKY, S., & Way, L., *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*, 2010.

LOWE, Josh & Matthews, Owen; AM, Matt McAllester, *Why Europe's populist revolt is spreading*.

MOENS, Barbara, *Why Belgium may be about to break up*, Politico, Iulie, 2023.

MUDDE, Cass, *Populist Radical Right Parties in Europe*, Editura Cambridge University Press, 2007.

PERU-BĂLAN, Aurelia, *Campania prezidențială din Franța – 2012. Între valorile gaulliste și tradiția stângii franceze*, Revista „Sfera Politicii”, nr. 170, 2012.

SHARPE, Matthew, *The long game of the European New Right*,

TREBESH, Christoph, *Ukraine Support Tracker: Europe clearly overtakes US, with total commitments now twice as large*, articol disponibil în KIEL. Institute For the World Economy, septembrie 2023.

VASILOPOLOU, Sofia, *European integration and the radical right: Three patterns of opposition*, 2008.

VanDUSKY, Julie, *A far-right political group is gaining popularity in Germany – but so, too, are protests against it*, The Conversation, Martie, 2024.

Surse online

www.g4media.ro

www.scholar.harvard.edu

www.france24.com

www.romania.europalibera.org

<https://www.euractiv.com>

www.iiss.org

www.bbc.com

www.politico.eu

www.euractiv.com

www.romania.europalibera.org

www.eesc.europa.eu